

Nr 23/1959.

Å l a n d s l a n d s k a p s s t y r e l-
s e s framställning till Ålands landsting
med förslag till framställning till regeringen
angående lagstiftning om rätt till allmänna
vattenområden inom landskapet Åland.

Den 30 april detta år avlät regeringen en proposition till riksdagen med förslag till lag om rätt till allmänna vattenområden. Propositionen är identisk med den proposition i samma ämne, som överlämnades till 1957 års riksdag den 18 april 1958. De synpunkter, som Landstingets Talman vid behandlingen av den förra propositionen framförde för riksdagen ha sålunda icke blivit beaktade i det nya lagförslaget. Då det synes troligt, att Landstinget sammankallas till extra session innan den nya propositionen i ämnet (Prop. 34/59) slutbehandlats i riksdagen, föreslår landskapsstyrelsen, att Landstinget med stöd av 15 § självstyrelselagen i en framställning till regeringen framhåller de synpunkter, som från landskapets sida ställas på ifrågavarande lagstiftning.

Med hänvisning till det ovan anförda får landskapsstyrelsen vörd-
samt förelägga Landstinget nedanstående förslag till framställning:

Till Regeringen

från Ålands landsting.

Regeringen har till Riksdagen överlämnat en proposition med förslag till lag om rätt till allmänna vattenområden av den 30 april 1959 (34/59). I det i propositionen ingående lagförslaget stadgas, att Finlands territorialvatten är allmänt vattenområde samt att allmänna vattenområden jämte botten äro statens egendom. Då begreppet Finlands territorialvatten fastställts genom lagen av den 18 augusti 1956 (463/1956), synes ingen annan tolkning möjlig än att jämväl den del av landets territorialvatten, som faller inom landskapets gränser, ingår i de allmänna vattenområden, som enligt propositionen avses bli statens egendom.

Enligt § 25 i självstyrelselagen för Åland av den 28.12.1951 övergick all "statens fasta egendom och byggnader i landskapet Åland" vid lagens ikraftträdande den 1.1.1952 i landskapets ägo, med undantag av "egendom och byggnad, som vid lagens trädande i kraft användes eller reserverats för statsverkets behov". Genom förordning 19 februari 1954 (47/54) har preciserats vilken fast egendom, som på grund av undantagsbestämmelsen skola bli i statens ägo.

Enligt den tidigare gällande lagen av den 6.5.1920 om självstyrelse för Åland hade landskapet endast "nyttjanderätten till statens jord-egendom i landskapet Åland" med vissa undantag. Omsorgen om att bibehålla Ålands jord i åländska händer utgjorde emellertid en av de vä-

sentliga uppgifterna vid revisionen av självstyrelselagstiftningen. På grund härav ansågs även att äganderätten till statens fasta egendom inom landskapet skulle övergå till landskapet. Staten skulle icke äga någon fast egendom på Åland, fränsett några smärre undantag, som voro erforderliga för statens förvaltning. Denna linje överensstämde också med statsmaktens löfte vid självstyrelsens tillkomst" att för all framtid trygga Ålands kommande släktled vid fädrens jord samt dess svenska språk och nationalitet", vilket ju även utgör självstyrelselagens huvudsyfte.

Det råder intet tvivel om att lagstiftarens mening varit att staten icke skall ha någon äganderätt till fast egendom på Åland, av vad slag det vara må, utöver vad som är nödvändigt för statens förvaltning. Staten har i självstyrelselagen (§ 11 mom. 2 p. 1) för sin del förbehållit sig blott "rätt till expropriation av fast egendom för allmänna riksbehov." Någon annan tolkning av lagen har ej heller varit ifråga, förrän äganderätten till utanför byarågång belägna vattenområden inom landskapet blev tvist underkastad i samband med en utmålsförrättning år 1955. Frågan blev då dragen under domstolsbehandling och målet är fortfarande anhängigt.

Av propositionen framgår att man utgått ifrån att lagen beträffande äganderätten till allmänna vattenområden jämte botten är av deklarativ natur, d.v.s. att den endast konstaterar att ifrågavarande områden sedan gammalt tillhört staten. På sidan 2 (spalt 1 och 2 i motiveringen) hänvisas bl.a. till den gamla rättsprincipen att "områden, vilka icke höra till lägenhet och beträffande vilka enskilda eller samfund icke heller annars kunna påvisa bättre rätt, äro statens egendom". Emedan 25 § i självstyrelselagen för Åland klart och tydligt bestämmer att äganderätten till all statens fasta egendom och byggnader, med vissa undantag, övergått till landskapet, och då lagförslaget utgår från, att allmänna vattenområden jämte botten, vilka utan några som helst tvivelsmål bör anses vara fast egendom, alltid tidigare varit statens egendom, följer härav att denna egendom och äganderätten till densamma genom självstyrelselagen övergick till landskapet Åland den 1 januari 1952. Vid denna överföring av äganderätten till statens fasta egendom och byggnader har uppenbarligen också territorialvattnet varit inkluderat, då i förordningen 47/1954 också utom byarågång belägna holmen Flötjan och klippan Gisslan undantagits såsom förblivande i statens ägo. Under sådana omständigheter synes avsikten icke vara att stadga, att territorialvattnet inom landskapet skall tillhöra staten, synnerligast som införande av ett sådant stadgande borde såsom en förklaring

till självstyrelselagen för Åland antagas av riksdagen i den ordning, som 67 § riksdagsordningen föreskriver, och med Ålands landstings bifall.

Inom landskapet Åland förefinnes liksom i riket intresse för ett klart lagbud i denna angelägenhet. Emellertid kan Ålands landsting icke inom ramen för sin lagstiftningsbehörighet åstadkomma ett sådant lagbud, ty självstyrelselagen § 11 mom. 2 p. 11) tillförsäkrar riksdagen lagstiftningsrätten om äganderätten till vattenområdet. Å andra sidan har landstinget enligt 13 § 1 mom. 4) p. självstyrelselagen rätt att lagstifta inom vattenrättens område, varför lagstiftningen om detta vattenområdes nyttjande hör till landstingets behörighet. I Regeringens proposition ingå stadganden såväl om äganderätten som om nyttjanderätten. Då landstinget icke i detta sammanhang vill taga ställning till frågor om vattenområdets nyttjande, i synnerhet som en ny vattenrättslag under en längre tid har förberetts, kunde det vara lämpligast att en särskild proposition förelades riksdagen med förslag till lag om allmänna vattenområden inom landskapet Åland, vilket förslag skulle avgöra endast äganderättsfrågan.

Med hänvisning till det ovan anförda får landstinget vördsamt anhålla,

att Regeringen måtte förelägga riksdagen
nedanstående lagförslag.

L a g

om rätt till allmänt vattenområde inom landskapet Åland.

I enlighet med Riksdagens beslut stadgas:

1 §.

Finlands territorialvatten i landskapet Åland är, till den del det är beläget utom byarågång, allmänt vattenområde. Allmänt vattenområde inom landskapet är jämte botten landskapets egendom.

2 §.

Härförinnan lagligen förvärvad enskild rätt till fiskeplats utanför byarågång eller annan särskild rättighet till viss del av allmänt vattenområde är fortfarande i kraft. Anordning eller konstruktion, som lagligen tidigare inrättats på allmänt vattenområde och som betjänar sjöfarten eller landtrafiken, hamn, flottning, fiske eller annat syftemål, må fortfarande där bibehållas utan hinder av stadgandena i denna lag. Landskapet Åland tillkommer icke ersättning för dylik rätt, ej heller för områdets användning såsom underlag för anordning eller konstruktion, som inrättats före denna lags ikraftträdande, förutom då angående dylik ersättning särskilt överenskommits.

-4-

3 §.

Denna lag medför icke ändring i vad som särskilt är stadgat eller annars gäller om rätt att idka fiske eller jakt på allmänt vattenområde eller där bedriva trafik eller flottning eller utöva annat allmänt nyttjande.

4 §.

Förflyttar sig gräns mellan by och allmänt vattenområde, inverkar detta icke på beståndet av sådan rätt till del av allmänt vattenområde, vilken lagligen förvärvats före denna lags ikraftträdande eller vilken i stöd av denna l g överlåtits åt annan. Sådan del av allmänt vattenområde, vilken i vederbörlig ordning tagits i varaktigt bruk av staten eller landskapet Åland, förblir statens eller landskapets egendom.

5 §.

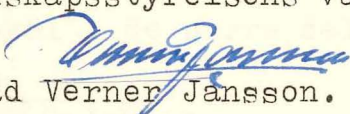
Sådan del av allmänt vattenområde inom landskapet Åland, som genom förordningen den 19 februari 1954 om statens fasta egendom och byggnader i landskapet Åland (47/1954) bibehållits i statens ägo, beröres icke av stadgandena i denna lag.

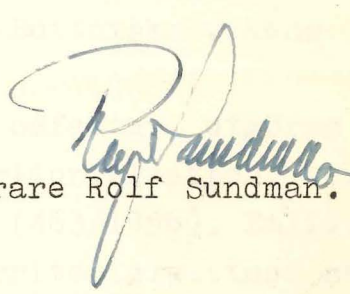
Mariehamn den

På Ålands landstings vägnar:

Mariehamn, den 11 september 1959.

På landskapsstyrelsens vägnar:

Vicelantråd Verner Jansson.

Landskapssekreterare Rolf Sundman.

Bilaga.

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om rätt till allmänna vattenområden.

I lagen den 23 juli 1902, innefattande bestämmningar om råskillnad i vatten och skifte av vattenområde (31/1902), stadgas, att by, då fjärd uppgår i längd och bredd till åtta kilometer eller mera, ej skall råda längre ut i vattnet än till och med femhundra meter från det ställe utanför stranden, där vid vanligt vattenstånd två meters djup vidtager. Är längre ut holme, som under byn lyder, äger dock by även kring holmen lika landgrunds rätt. Vad om stor fjärd är sagt, gäller i saltsjön jämväl vid öppen havsstrand samt utanför skären. Såsom undantag från ovanstående stadgas, att om i vatten viss rågång eller rätt utöver landgrund av ålder är gällande eller särskilt lagligen bestämd, eller om stor fjärd har räknats till bys vatten, länder detta till efterrättelse. Likaså är genom urminnes hävd eller annorlunda lagligen tillkommen enskild rätt till fiskeställe eller fiske utom byarågång fortfarande i kraft.

Det område, varöver by på stranden enligt stadgandena ovan får råda, räknas såsom hörande till byn med lika rätt som byns vattenområde var som helst i de ifrågavarande vattnen för övrigt. Då den landgrunds rätt, som är grundad på ovannämnda stadganden, bestämmes enligt djupförhållandena, anses yttre gränsen för byns vattenområde, där landhöjningen medför ändring i djupförhållandena, förskjutas utåt allt efter som vattendjupet avtager. De största förändringarna i strandbyarnas vattenområden förorsakas av ovannämnda skäl i de norra delarna av Bottniska vikens kust.

De vattenområden i havet, vilka landgrunds rätten omfattar, utgöras av den närmast kusten belägna delen av Finlands territorialvatten, vilkas gränser fastställts i lagen den 18 augusti 1956 (463/1956). Enligt nämnda lag indelas territorialvattnen i det inre territorialvattnet samt det yttre territorialvattnet eller territorialhavet. Territorialvattnens yttre gräns, som tillika är Finlands rikssjögräns, löper enligt lagen på ett avstånd av fyra och på vissa ställen tre sjömil från den brutna linje, som utgör yttre gränsen för de inre territorialvattnen och vars hörn- eller baspunkter äro belägna på de yttersta punkterna i terrängen, antingen på fastlandet, på öar, på klippor eller på skär. Ensaka ö, klippa, skär eller av dem bildad grupp, som är belägen långt ut till havs, kan ha fristående territorialvatten. Territorialvattnens indelning i inre territorialvatten och territorialhavet har betydelse närmast

för tillämpningen av den internationella rätten. Yttre gränsen för de inre territorialvattnen är däremot icke densamma som gränsen för bys vattenområde mot öppna havet. Beroende på strandens form och djupförhållanden kan till byns vattenområde höra delar av territorialhavet och i motsvarande mån till de yttre territorialvattnen även sådana vattenområden, som beröras av byns landgrunds rätt.

Vattenområden ytterom byarågång i havet och i stora sjöar äro vad fiske och jakt beträffar allmänna områden. Jämlikt 2 § lagen om fiske (503/1951) äger varje finsk medborgare rätt att idka fiske i saltsjön utom byarågång. I 3 § av samma lag stadgas åter, att i insjöfjärd utom byarågång den, som är bosatt i kommun, vilken sträcker sig till fjärden, äger rätt att idka mete och annat krokfiske. Kommunerna kunna gemensamt besluta, huruvida även annat fiske får bedrivas inom dessa vattenområden. Jämlikt 4 § jaktlagen (146/1934) äger varje finsk medborgare rätt att jaga på öppna havet. På stor insjöfjärd utom byarågång tillkommer rätten att idka jakt i konformitet med fiskerätten dem, som äro bosatta i de till insjöfjärden angränsande kommunerna.

Med beaktande av 7 kap. 13 § lagen om vattenrätten intaga vattenområden ytterom byarågång i hav och sjö med avseende å tillämpningen av lagen om vattenrätten och bland annat rörande allmänt nyttjande samma ställning som vattenområden i allmänhet.

Frågan om ytterom byarågång belägna havs- och sjöområdets rättsliga ställning är däremot i övrigt oklar. Angående fjärdarna i stora insjöar har den åsikten anförts, att de borde anses såsom de kringliggande kommunernas egendom. Denna uppfattning har motiverats med hänvisning till ovan anförda stadganden rörande fiske- och jakträtten. Något stadgande finns dock icke, som uttryckligen skulle föreskriva, att äganderätten till dessa vattenområden skulle tillkomma de kringliggande kommunerna, och då fiske och jakt icke numera, sedan även vattenområdenas botten fått bruksvärde av många slag, kan anses såsom den viktigaste formen för utnyttjande av sagda områden, har uppfattningen, att dessa områden vore kommunernas egendom, ansetts sakna tillräcklig grund. Enligt en annan åsikt höra de stora sjöarnas fjärdar till staten i stöd av den redan i 1683 års skogsförordning uttalade och beträffande vissa områden i vår lagstiftning även senare erkända principen, att områden, vilka icke höra till lägenhet och beträffande vilka enskilda eller samfund icke heller annars kunna påvisa bättre rätt, äro statens egendom.

Vad ovan sagts om de stora insjöfjärdarna, gäller även för stora fjärdar inom skärgården i havet. Mera svårlöst har däremot visat sig vara frågan om de havsområdets rättsliga ställning, vilka ligga ytterom

skärgården samt vid randen av öppna havet och vilka icke beröras av landgrunds-rätten. Dessa vattenområden ha visserligen ansetts höra till staten såsom kronoallmänning, men olika åsikter har framförts därom, hurudan rätt till sagda områden staten har.

Fordom ansågs statens område vara regentens eller kronans egendom. Denna uppfattning har sedermera frångåtts och statens rätt till dess område definierats såsom ett i dess suveränitet inbegripet offentligt-rättsligt herravälde (imperium). Härtill ansluter sig den i den juridiska litteraturen ofta anförda uppfattningen, enligt vilken icke heller statens rätt till territorialhavet är enskild äganderätt (dominium), utan innebär offentligträttslig överhöghet. En sådan ståndpunkt är naturlig, där vattenområden även eljest stå utanför den enskilda äganderätten, såsom fallet i allmänhet är annorstädes än i de nordiska länderna. Däremot ha i vårt land liksom i Sverige framförts åsikter, enligt vilka frågan om territorialhavets rättsliga ställning icke kan anses avgjord endast genom att fastslå, att de ifrågavarande havsområdena såsom en del av statens territorium äro underkastade statens suveränitet. Av den omständigheten, att territorialhavet anses stå under statens offentligträttsliga överhöghet, följer nämligen ännu icke, att icke även privaträttsliga rättigheter skulle kunna finnas beträffande sagda vattenområden. Statens suveränitet innebär, att statens rättsordning bestämmer territorialhavets rättsliga ställning även till den del fråga är om privata rättigheter beträffande detsamma.

Ehuru hos oss icke utfärdats något uttryckligt stadgande, i stöd varav ifrågavarande vattenområden borde anses tillhöra staten, äro även nämnda områden sådana delar av statens territorium, vilka icke höra till någon lägenhet eller tillhöra någon och angående vilka den förutnämnda principen om kronans äganderätt till områden, som icke ha annan ägare, skulle kunna tillämpas. Sålunda kan även den åsikten motiveras, att utanför byarågångar belägna delar av territorialvattnen höra till staten med lika rätt som i fjärdområdena i stora sjöar och inom skärgården.

Frågan därom, huruvida staten bör anses såsom ägare av havsområdena ytterom bys område eller huruvida dessa områden endast äro områden utan ägare, vilka falla under statens offentligträttsliga överhöghet, har vunnit praktisk betydelse de senaste åren, då även havsbotten med dess naturrikedomar blivit föremål för industriell företagarverksamhet. Inom kronans allmänna vattenområden har gjorts inmutningar enligt gruvlagen och gruvdrift inletts på dessa områden. Härav har såsom ett särskilt problem följt frågan därom, vem som bör anses såsom i gruvlagen

avsedd markägare i fråga om havsområden utanför byarågångarna. Saken har även bragts till behandling i domstolarna. Då frågan om statens rätt till territorialvattnen på grund av dess principiella bärvidd och stora praktiska betydelse dock icke kan lämnas till avgörande endast i domstolsväg och då det är uppenbart, att ifrågavarande områden i framtiden i ännu högre grad komma att bli föremål för företag och åtgärder, vilka förutsätta utnyttjande av deras botten, har Regeringen, med beaktande av att staten äger rätt att ordna dessa områdens rättsliga ställning och deras utnyttjande i lagstiftningsväg, funnit nödigt företaga åtgärder i detta syfte. Då motsvarande behov förefinnes även beträffande de stora insjöfjärdarna och havsfjärdarna inom skärgården och då alla de sistnämnda områdenas och kronans till öppna havet gränsande allmänna vattenområdens rättsliga ställning uppenbarligen kan bestämmas med tillämpning av enhetliga principer, ha även de nämnda fjärdarna tagits i beaktande vid beredningen av den ifrågavarande lagstiftningen. I Sverige, där rättspraxis redan tidigare varit den, att tagande av fasta ämnen från havsområde ytterom strandägarens rätt varit beroende av statens medgivande, fastställdes sagda princip i en lag av år 1953 angående rätt till sand-, grus- och stentäkt inom allmänt vattenområde. Sistnämnda benämning användes i Sverige för sådana vattenområden i stora sjöar och havet, som falla utom strandägarens rätt. Frågan därom, huruvida statens rätt till ifrågavarande vattenområden även i övrigt skulle anses vara sådan, att staten borde anses hava äganderätt till dem, hänsköts dock till senare utredning.

På basen av ovannämnda synpunkter har Regeringen låtit uppgöra närslutna förslag till lag om rätt till allmänna vattenområden. Enligt 1 § i förslaget äro allmänna vattenområden, vilken benämning motsvarar den i Sverige använda och ansluter sig till det i finsk rätt sedan gammalt kända begreppet allmänning, Finlands territorialvatten och fjärdarna i stora insjöar, till den del de äro belägna utanför byarågång. Vid tillämpning av detta stadgande bör således å ena sidan beaktas, vad i den förut nämnda lagen om gränserna för Finlands territorialvatten är stadgat, å andra sidan åter, vad om strandbys rätt att råda över vattenområde är gällande i enlighet med vad därom är stadgat i lagen om råskillnad i vatten och skifte av vattenområde.

Enligt 1 § i förslaget äro allmänna vattenområden jämte botten statens egendom. Såsom motivering till detta stadgande kan i främsta rummet hänvisas till ovannämnda, hos oss sedan gammalt gällande princip, enligt vilken områden, som icke tillhöra någon annan, ägas av staten. Oklarheten angående de allmänna vattenområdenas rättsliga ställning

har man genom stadgandet velat avgöra på ett sätt, som både ur historisk synpunkt och även med beaktande av det gällande, på privat äganderätt grundade vattenrättsliga systemet bäst kan anpassas till vår rättsordning. Då uppfattningen att de stora fjärdarna höra till de omgivande kommunerna, av ovan anförda skäl icke kan anses tillräckligt motiverad och då, fränsett de i förslagets 2 § avsedda fallen, icke heller enskilda kunna anses hava särskilda rättigheter till allmänna vattenområden, innebär icke stadgandet i 1 § någon överflyttning av äganderätten. Stadgandet innehåller med andra ord en föreskrift därom, att ifrågavarande områden icke skola anses vara herrelösa.

I rättspolitiskt avseende är syftet med stadgandet att beträffande de allmänna vattenområdena nå därhän, att inom statens territorium icke skola finnas områden utan ägare. Då avsaknaden av ägare medför svårigheter vid tillämpningen av icke blott gruvlagen, utan även av många andra stadganden, och då svårigheterna av detta slag skulle komma att ökas, allteftersom de allmänna vattenområdena och deras botten i framtiden sannolikt i allt större omfattning och i olika former komma att tjäna det industriella och det praktiska livets behov, är det uppenbart, att dessa områdens förklarande såsom statens egendom skulle medföra betydande praktiska fördelar. Skulle det åter befinnas, att områdena inom territorialvattnen icke alls beröras av sakrättsliga besittningsförhållanden, skulle detta uppenbarligen hindra även en tillämpning av gruvlagen på dem. Då det å andra sidan medgivits, att staten har även annan rätt till ifrågavarande områden än enbart imperium, kan frågan om territorialvattnens interna rättsliga ställning ändamålsenligast avgöras genom att dess rättigheter förklaras härflyta ur äganderätt.

I stadgandet rörande statens rätt nämnes uttryckligen, att området jämte botten är statens egendom. Till botten räknas naturligtvis även dess innandömen. Då enligt vår rätt äganderätten till vattenområde bör anses omfatta äganderätten till områdets botten medan vattnet inom området endast är föremål för ägarens nyttjanderätt, skulle omnämmandet av botten i ifrågavarande sammanhang i själva verket vara överflödigt. Då ett territorialhavs botten likväl i internationellrättslig litteratur någon gång ansetts intaga en annan ställning än själva området och då just till bottenens utnyttjande anslutna omständigheter närmast föranlett beredningen av föreliggande lagstiftning, har det för tydlighetens skull ansetts riktigt att i detta sammanhang särskilt omnämna botten.

Ovan nämnes, att gränsen för strandägarens rätt mot öppna havet är

glidande på grund av landhöjningen. En sådan lösning är icke att anse såsom önskvärd, att yttre gränsen för strandägarens rätt borde fastställas en gång för alla i lagstiftningsväg och genom därpå grundad förrättning, emedan en dylik lösning småningom skulle göra strandägarens rätt till vattenområdet betydelselös på de ställen, där landhöjningen är avsevärd. Detta innebär, att gränsen för det allmänna vattenområdet på grund av förändrade djupförhållanden småningom förskjutes längre ut ifrån kusten och att den enskilda ägarbefogenheten kommer att omfatta områden, som tidigare hade bort hänföras till det allmänna vattenområdet. Då det i lagförslagets 1 § ingående stadgandet om statens äganderätt till allmänt vattenområde beaktas, kan det ovensagda anses innebära till exempel, att om ett utmål ursprungligen helt och hållet varit beläget inom ett område, vartill staten har äganderätt och jämlikt gruvlagen åt markägaren tryggade rättigheter, dessa rättigheter på grund av landhöjningen småningom kunna övergå till enskild strandägare. Då landhöjningen dock i allmänhet är rätt långsam vid största delen av vår kust, förskjutes den gräns, som har betydelse för ägarens rättssfär, så pass långsamt, att denna omständighet oftast torde sakna nämnvärd betydelse ur praktisk synpunkt. Sådana situationer, som ovan antytts, torde av denna orsak i allmänhet icke påkalla speciella åtgärder. Såsom nänare nämnes förefaller det däremot att vara erforderligt att i lagen intaga vissa stadganden om beståndet av särskilda rättigheter, som hänföra sig till allmänt vattenområde (2 och 7 §§).

Såsom ovan nämndes, förutsätter lagen om råskillnad i vatten, att någon kan hava särskild rätt utöver landgrundsätten eller att strandbys rätt i någon punkt bestämmes enligt annan grund än i sagda lag är stadgat. Inom allmänt vattenområde har också i stöd av gruvlagen kunnat uppkomma rätt i stöd av inmutning. Därtill finnes på dylika områden sjöfartsanordningar och de ha även eljest kunnat användas såsom grund för konstruktioner och anordningar. Då det är sakenligt, att sådana rättigheter, trots att föreliggande lag stiftas, fortfarande bliva i kraft, har i förslagets 2 § intagits ett uttryckligt stadgande härom. Det har även befunnits ändamålsenligt att föreslå ett stadgande om, att staten icke tillkommer ersättning för ovan avsedd rätt, ej heller för områdets användning såsom underlag för anordning eller konstruktion, förutom då angående dylik ersättning särskilt överenskommits. Denna reservation avser situationer, då rättighet eller ibruktagande härrör från tiden före lagens ikraftträdande. Angående förvärv av nyttjanderätt eller annan rätt, sedan lagen trätt i kraft, ingå stadganden i förslagets 6 §.

Med beaktande av de meningsskiljaktigheter, till vilka inmutning enligt gruvlagen inom allmänt vattenområde i praktiken lett, och särskilt av frågan därom, huruvida staten bör anses såsom i gruvlagen avsedd markägare i fråga om dessa områden, har det likaså befunnits ändamålsenligt föreslå ett sådant stadgande, att staten icke uppbär markägare tillkommande andel av försvarsavgiften för utmål och icke kräver jordägaren enligt gruvlagen tillkommande brytningsavgift eller annan andel i gruvarbetet, därest mineralfyndighet, till vilken även räknas sjömalms, inmutats eller ansökan om utmål gjorts före lagens ikraftträdande.

Med beaktande av ovannämnda i lagförslagets 2 § intagna stadganden och då av de stadganden, som senare nämnas, ej heller annat följer skulle lagen icke medföra sådant ingripande i enskild rätt, att den borde behandlas i den ordning, som för stiftande av grundlag är stadgat.

Förslagets 3 § innehåller ett stadgande om bibehållande i kraft av allmänt nyttjande av vattenområden. Då den nya lagstiftningen icke syftar till att upphäva eller minska de allmänna rättigheter, vilka enligt olika lagar hänföra sig till ifrågavarande vattenområden, har det befunnits nödigt att för tydlighetens skull i förslaget intaga ett uttryckligt stadgande härom.

Angående förvaltningen och vården av allmänna vattenområden ha intagits stadganden i förslagets 4 §. Vid prövning av de olika möjligheterna att ordna nämnda fråga har det befunnits, att något centralt ämbetsverk eller annan sådan myndighet icke förefinnes, till vars verksamhetsområde frågorna om nyttjandet av de allmänna vattenområdena skulle höra i så stor omfattning, att det utan vidare skulle anses klart, att förvaltningen av dessa områden borde anförtros denna myndighet. Då den allmänna övervakningen av vattnen samt statens vattenbyggnadsarbeten i allmänhet höra till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens verksamhetsområde, föreslås i propositionen, att ifrågavarande områden skola förvaltas och vårdas av nämnda myndighet. Härmed avses, utöver vad i förslagets 4 och 6 §§ säges, i allmänhet de rättigheter, som inom enskilt vattenområde tillkomma ägaren. Tillika föreslås dock ett stadgande, att statsrådet skulle hava rätt att, utan att fråga vore om någon med expropriationsförfarande jämförlig överföring av ägarbefogenheten från en myndighet till en annan vid behov förordna, att någon del av dessa områden skola förvaltas och vårdas även av annan myndighet, t.ex. forststyrelsen, järnvägsstyrelsen eller sjöfartsstyrelsen.

I förslagets 4 § ha även intagits stadganden om utövande av talan i fråga om åtgärd eller företag, som berör det allmänna vattenområdet

och som förutsätter ägarens samtycke ellär anslutning till företaget. Ägarens talan skulle härvid föras av den myndighet, i vars vård ifrågasvarande område enligt 4 § eller enligt därpå grundat förordnande av statsrådet står.

Då avsikten är att i allmänhet bringa de allmänna vattenområdena i samma ställning som kronans övriga fasta egendom, ha i 5 § intagits stadganden, i vilka i överensstämmelse med vad om kronans jordegendom i övrigt är gällande, bestämmes om statsrådets rätt att till annan överlåta delar av allmänna vattenområden, mineralfyndigheter därstädes samt för deras utnyttjande erforderliga jordområden. I paragrafens 3 mom. föreslås åter ett stadgande, enligt vilket även del av allmänt vattenområde må förklaras för statsgruvefält.

I 6 § föreslås ett stadgande, enligt vilket ingen utan tillstånd av myndighet, som avses i 4 §, på allmänt vattenområde må bygga något eller taga någon del av området i varaktigt bruk, ej heller från botten upptaga sten, sand, grus eller annat ämne. Stadgandet, som till den del det berör tagande av ämnen från botten av vattenområde, motsvarar den förutnämnda, i Sverige år 1953 givna lagen och står i samklang med den i förslagets 1 § uttalade principen, berör icke de fall, då den, som vidtager åtgärder, äger rätt därtill i stöd av stadgande i lagen om vattenrätten, gruvlagen eller annorstädes i lagstiftningen eller på grund av beslut eller förordnande som av myndighet utfärdats i stöd av sådant stadgande. Detta kan vara fallet till exempel, då fråga är om åtgärd som företagits i stöd av lagen om vattenrätten eller i fråga om undersökningsarbete på inmutningsområde i enlighet med gruvlagen.

Då förslaget uppgjorts har man utgått ifrån, att då statsrådet skulle utöva sin enligt 5 § stadgade rätt att överlåta visst område åt annan, skulle dennes äganderätt fortbestå även efter det området komme att ligga inom byarågång. Likaså skulle, då åt annan i stöd av 6 § överlåtit nyttjanderätt till visst område, denna nyttjanderätt fortbestå. Uppenbarligen borde också sådan särskild rättighet, som avses i 2 §, fortbestå för innehavaren även i det fall, att allmänt vattenområde blir vattenområde, som tillhör by.

I egenskap av ägare till allmänt vattenområde kan staten också taga någon del av dylikt område i bruk för eget ändamål t.ex. för att där uppföra anordningar för sjöfartens trygghet. Statens äganderätt till dylikt område borde av praktiska orsaker fortbestå även efter det området till följd av landhöjning kommit att falla inom byarågång.

Med beaktande av ovannämnda omständigheter har i förslagets 7 §

intagits ett stadgande, i vilket uttalas, att om gränsen för bys vattenområde förflyttar sig, detta ej inverkar på beståndet av sådan rätt till del av allmänt vattenområde, vilken lagligen förvärvats före lagens ikraftträdande eller vilken i stöd av lagen överlåtits åt annan, samt att sådan del av allmänt vattenområde, vilken i vederbörlig ordning tagits i varaktigt bruk av staten, förblir statens egendom.

Närmare bestämmelser angående lagens tillämpning kunde vid behov utfärdas medels förordning (8 §). Dylika bestämmelser kunde utfärdas till exempel rörande användning av allmänna vattenområden för sjöfartsstyrelsens eller försvarsmaktens behov.

Regeringen avlät, sedan högsta domstolen avgivit utlåtande i ärendet, till 1957 års Riksdag en likadan proposition som den nu ifrågavarande (proposition n:o 170/1957 rd.). Riksdagen hänsköt propositionen för förberedande behandling till lag- och ekonomiutskottet, som likväl icke hann slutbehandla ärendet under sagda riksdag, varför propositionen förföll.

Med stöd av vad ovan anförts förelägges Riksdagen till antagande följande lagförslag:

L a g

om rätt till allmänna vattenområden.

I enlighet med Riksdagens beslut stadgas:

1 §.

Finlands territorialvatten och stora fjärdar i insjöar äro, till den del de äro belägna utanför byarågång, allmänna vattenområden. Allmänna vattenområden jämte botten äro statens egendom.

2 §.

Härförinnan lagligen förvärvad enskild rätt till fiskeplats utanför byarågång eller annan särskild rättighet till viss del av allmänt vattenområde är fortfarande i kraft. Anordning eller konstruktion, som lagligen tidigare inrättats på allmänt vattenområde och som betjänar sjöfarten eller landtrafiken, hamn, flottning, fiske eller annat syfte, må fortfarande där bibehållas utan hinder av stadgandena i denna lag. Staten tillkommer icke ersättning för dylik rätt, ej heller för områdets användning såsom underlag för anordning eller konstruktion, som inrättats före denna lags ikraftträdande, förutom då angående dylik ersättning särskilt överenskommits.

Har någon före denna lags ikraftträdande på allmänt vattenområde inmutat mineral- eller sjömalmsfyndighet eller ansökt om utmål, uppbär staten icke markägare tillkommande andel av försvarsavgiften och kräver icke jordägaren enligt gruvlagen tillkommande brytningsavgift eller

annan andel i gruvarbetet.

3 §.

Denna lag medför icke ändring i vad som särskilt är stadgat eller annars gäller om rätt att idka fiske eller jakt på allmänt vattenområde eller där bedriva trafik eller flottning eller utöva annat allmänt nyttjande.

4 §.

De allmänna vattenområdena stå under väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förvaltning och vård, såvida statsrådet icke för något områdes vidkommande annorlunda förordnar.

Förutsätter viss åtgärd eller visst företag, i enlighet med vad som särskilt därom stadgats eller annars är gällande, samtycke av områdets ägare eller ock, att ägaren förenar sig om företaget, föres talan för allmänt vattenområdes vidkommande av den myndighet, under vars förvaltning området enligt 1 mom. står.

5 §.

Statsrådet har rätt att, med iakttagande i tillämpliga delar av vad om föryttring av statens jordegendom är stadgat, åt annan överlåta del av allmänt vattenområde, då denna del är av ringa värde eller är erforderlig för hamn, lastningsplats, sjöfart eller landtrafik eller för annat ändamål av motsvarande slag.

Vad särskilt är stadgat om statsrådets rätt att till annan föryttra statens ägande mineralfyndigheter och för deras utnyttjande erforderliga jordområden, gäller på motsvarande sätt också allmänna vattenområden samt inom dem belägna mineralfyndigheter.

Del av allmänt vattenområde må förklaras för statsgruvefält med iakttagande på motsvarande sätt av vad om dylik förklaring beträffande område på statens mark är stadgat.

6 §.

Utan tillstånd av myndighet, som avses i 4 §, må ingen på allmänt vattenområde bygga något eller taga någon del av området för varaktigt bruk, ej heller från botten upptaga sten, sand, grus eller annat ämne, såvida fråga ej är om åtgärd, till vilken vederbörande har rätt i stöd av stadgande i lagen om vattenrätten, gruvlagen eller i annan lagstiftning eller i stöd av myndighets beslut eller förordnande, som grundar sig på dylikt stadgande.

7 §.

Förflyttar sig gräns mellan by och allmänt vattenområde, inverkar detta icke på beståndet av sådan rätt till del av allmänt vattenområde, vilken lagligen förvärvats före denna lags ikraftträdande eller vilken

-11-

i stöd av denna lag överlåtits åt annan. Sådan del av allmänt vattenområde, vilken i vederbörlig ordning tagits i varaktigt bruk för staten, förblir statens egendom.

8 §.

Närmare bestämmelser om tillämpningen av denna lag må vid behov utfärdas genom förordning.

Helsingfors den 30 april 1959.

REPUBLIKENS PRESIDENT

Urho Kekkonen.

Justitieminister Antti Hannikainen.